

## IV. SEMNAL

### CONFERINȚA MONDIALĂ A ȘTIINȚELOR UMANISTE O NOUĂ AGENDĂ PENTRU SECOLUL AL XXI-LEA

În luna august anul acesta s-a desfășurat la Liege (Belgia) Conferința Mondială a Științelor Umaniste. Organizată în cadrul programului științific interguvernamental al UNESCO pentru transformări sociale (MOST), în parteneriat cu Consiliul Internațional pentru Filozofie și Științe Umaniste (CIPSH), dar și cu diferite alte instituții publice din Belgia, Conferința mondială a științelor umaniste a avut ca obiectiv general redefinirea fundamentelor și a rolului științelor umaniste în societatea actuală. În mod specific, Conferința și-a propus să identifice atât căile prin care științele sociale și umaniste, astăzi relativ marginalizate, pot contribui la reflecția asupra provocărilor cu care se confruntă societatea globală cât și modalități de orientare a acțiunilor și politicilor publice în găsirea de soluții viabile la criza civilizației.

Precedat de o serie de manifestări academice care au avut loc în întreaga lume, acest eveniment – care constituie o premieră – a reunit participanți din mediul universitar (din domeniul științelor umaniste, dar și din domeniul științelor naturale, sociale și formale), din mediul politic, al mass media, dar și reprezentanți ai organizațiilor internaționale guvernamentale și neguvernamentale.

Având ca titlu „Provocări și responsabilități pentru o planetă în tranziție”, Conferința și-a desfășurat lucrările pe parcursul a 7 zile când au avut loc peste 80 de simpozioane și o serie de mese rotunde care au tratat următoarele 6 teme principale: Omul și mediul; Identități culturale, diversitate culturală și relații interculturale; O umanitate multiculturală globală; Patrimoniul cultural; Frontiere și migrație; Istorie, memorie și politică; Științele umaniste într-o lume în transformare. În afara acestor secțiuni principale, au mai fost abordate și teme referitoare la rolul sectorului privat în promovarea științelor umaniste și o serie de subiecte legate de toleranță și de incluziune socială<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> A se vedea programul Conferinței pe <http://www.humanities2017.org/fr/content/programme-de-la-conf%C3%A9rence-mondiale-des-humanit%C3%A9s-0>.

Una din contribuțiile majore ale acestei reuniuni internaționale a fost propunerea de adoptare a unei Noi Agende pentru dezvoltarea științelor umaniste în acest secol, proiect cu implicații importante pentru educație, cultură și politici publice în diferite țări și regiuni ale lumii. Prin obiectivele ei, această Nouă Agendă reflectă nu numai dezideratul Conferinței care a avut ca scop principal redefinirea științelor umaniste pentru ca acestea să facă față complexității și provocărilor lumii actuale, dar și prioritățile actuale ale UNESCO (egalitatea de gen și dezvoltarea Africii), și ale CIPSH vizând întărirea rolului cooperării intelectuale și științifice în crearea unui mediu internațional propice păcii și înțelegerii între popoare și țări. În acest fel, Noua Agendă, prin scopurile și principiile fondatoare, este menită să contribuie activ, prin competențele, demersul propriu și responsabilitatea specifică științelor umaniste, la realizarea țintelor Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă și a obiectivelor Deceniului internațional pentru apropierea culturilor.

Conferința a mobilizat peste 1000 de participanți, din peste 60 de țări, mai mult de 50 de reprezentanți ai mass media din întreaga lume, lucrările ei beneficiind de o largă difuzare prin emisiuni în direct, interviuri, relatări în presa internațională<sup>2</sup>. Această manifestare a reprezentat o inițiativă originală care prin dublul demers promovat – interdisciplinar și internațional – a pus în evidență, în actualul context de mari mutații – economice, sociale, demografice și de valori – rolul comunității intelectuale în realizarea unei lumi pașnice și durabile, demonstrând, încă odată, că UNESCO este locul privilegiat de exprimare a pluralității și al dialogului dintre culturile lumii.

**Anca Moț**

<sup>2</sup> Textul principalelor intervenții din timpul Conferinței sunt disponibile pe [www.humanities2017.org](http://www.humanities2017.org).

## ZIUA INTERNAȚIONALĂ A PĂCII 21 SEPTEMBRIE 2017

Adunarea Generală a ONU a desemnat ziua de 21 septembrie drept Ziua Internațională a Păcii, tema aleasă pentru acest an fiind „Împreună pentru pace: respect, siguranță și demnitate pentru toți.”

Inițiativa „ÎMPREUNĂ PENTRU PACE” reunește organizațiile din sistemul ONU și cele 193 de state membre al ONU, sectorul privat, societatea civilă, instituțiile academice și cetățenii într-un parteneriat global pentru sprijinirea diversității, a nediscriminării și a acceptării refugiaților și migranților. Această campanie a luat naștere în timpul Summitului ONU pentru Refugiați și Migranți din 19 septembrie 2016. Așa cum a precizat Secretarul General al ONU, „în vremuri de insecuritate comunitățile caută țapi ispășitori, trebuie să opunem rezistență acestor eforturi cinice de a ne diviza și a ne portretiza vecinul ca fiind un alt om, diferit de noi. Discriminarea ne defavorizează pe toți și împiedică popoarele, societățile să își atingă potențialul maxim. Este necesar să luăm atitudine împotriva bigotismului și în sprijinul drepturilor omului. Trebuie să construim punți împreună și să transformăm frica în speranță”.

O societate democratică a păcii și a securității nu se poate înfăptui fără respectarea, protecția și promovarea acestor drepturi. Pacea este legată în esență de respectarea demnității umane și a dreptului la viață. Încă din 1776 Declarația de Independență a Statelor Unite menționa că „toți oamenii sunt egali și sunt investiți de către Creator cu drepturi inalienabile: dreptul la viață, la libertate și dreptul la fericire”. În 1948, Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU prevedea în articolul 3 că „fiecare are dreptul la viață la libertate și la securitatea persoanei”, iar în 1950, Convenția Europeană a Drepturilor Omului adoptată de Consiliul Europei declara în articolul 2 dreptul la viață ca fiind un drept protejat. În 1966 Adunarea Generală a ONU a adoptat Pactul Internațional al Drepturilor Civile și Politice în care se menționează că „orice ființă umană are dreptul inerent la viață, acest drept va fi protejat

prin lege. Nimeni nu va fi privat de viața sa în mod arbitrar” (Articolul 6.1. al Pactului).

Conflictele armate provoacă suferințe umane de neimaginat. Cu ocazia Zilei Internaționale a Păcii, Organizația Națiunilor Unite a cerut o încetare de 24 de ore a oricăror ostilități armate pe glob. Așa cum a declarat Secretarul General António Guterres, în mesajul său cu prilejul acestei zile „(...) un astfel de armistițiu oferă un moment popoarelor lumii să conștientizeze legăturile dintre ele în speranța că o zi de pace poate duce la altă nouă zi de pace și în ultimă instanță la potolirea completă a conflictelor armate. Dar pacea înseamnă cu mult mai mult decât depunerea armelor. Pacea autentică înseamnă crearea unor punți de comunicare, combaterea discriminării și apărarea drepturilor omului pentru toate popoarele lumii.”

Nu întâmplător tema campaniei din acest an ÎMPREUNĂ PENTRU PACE se concentrează pe calvarul refugiaților și migranților din lumea întreagă, pentru a atrage atenția comunității internaționale că îi revine obligația de a asigura conform legislației internaționale, protecția oricui este forțat să își părăsească locuința în contextul insecurității și al conflictelor armate. Tuturor ne revine datoria umană de a înlocui teama cu bunătața.

IRDO s-a alăturat promovării acestei campanii internaționale. De-a lungul timpului Institutul a contribuit cu puncte de vedere în dezbateri privind formularea unor proiecte de legislație internă privind drepturile omului, promovând totodată toate mecanismele și instrumentele internaționale de apărare a drepturilor omului, militând pentru armonizarea legislației naționale cu cea europeană și internațională.

Reprezentanți ai IRDO au promovat și popularizat campania ÎMPREUNĂ PENTRU PACE și în cadrul Evenimentului „Prosperity and Peace in 196 nations on Peace Day” („Prosperitate și Pace în 196 de țări de Ziua Păcii”). Evenimentul a fost organizat de Asociația Femeilor din România Împreună (AFRI) în colaborare cu Asociația Națională a Tinerelor Femei Creștine

din România (ANTFCR) și cu Institutul Român pentru Drepturile Omului și s-a desfășurat la sediul Bibliotecii Metropolitane din București.

Președinta AFRI, doamna Liliana Pagu, Ambasadoare Internațională a Păcii a deschis evenimentul cu mesajul că prosperitatea și pacea sunt posibile prin acțiunile fiecăruia dintre noi. Reprezentanții organizațiilor prezente au descris activitatea pe care o desfășoară afirmându-și angajamentul pentru o educație care să promoveze non violența și drepturile omului.

Din mesajul Secretarului General al ONU, António Guterres, s-a subliniat apelul său la comunitatea internațională de a empatiza cu cei mai vulnerabili, cu cei care trăiesc în zone de conflict: „În următoarele 100 de zile să ne amintim de milioanele de membrii vulnerabili ai societății,

dintre care mulți au pierdut totul și au nevoie de înțelegerea și ajutorul nostru, să găsim strategii viabile în sprijinul lor, să recunoaștem multiplele moduri prin care ei își aduc contribuția în țările care i-au primit și în comunitățile în care trăiesc. Să ne dublăm eforturile pentru a vedea ce stă de fapt la rădăcina acestor conflicte și să progresăm în atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și să punem pe primul plan prevenirea violenței. Numai așa vom realiza pacea prosperitatea și protecția pentru toți.”

Cu ocazia acestui prilej s-au discutat și bazele unui parteneriat de colaborare între Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația Femeilor din România Împreună.

**Daniela Albu**

## ȘCOALA PĂRINȚILOR RESPONSABILI

În data de 27 septembrie 2017, Institutul Român pentru Drepturile Omului a fost invitatul special al Seminarului pentru părinți și viitori părinți intitulat „Școala Părinților Responsabili”, organizat, ca eveniment lunar, de către revista online QBebe. Gândite ca o campanie de informare pe variate teme de interes, seminariile gratuite aduc laolaltă părinți și specialiști, într-o dezbateră relaxată și totodată educativă.

Tematica seminarului din 27 septembrie, sugestiv numit „Ora de psihologie”, s-a desfășurat sub motto-ul: „Am fost copil, sunt părinte, mă implic, ascult, înțeleg și iubesc” și a dezbătut subiecte precum: timpul petrecut împreună de părinți și copii, reguli și încălcarea lor, gestionarea emoțiilor celor mici.

Intervenția IRDO a vizat perceperea pedepselor din perspectiva drepturilor copilului, așa cum

sunt ele statuate în documentele internaționale, dar și în legislația română, subliniindu-se interdicția utilizării pedepselor corporale, precum și a oricăror forme de violență, abuz sau rele tratamente. De asemenea, s-a accentuat că orice pedeapsă de tip educativ trebuie aplicată ținând cont de existența și concretizarea drepturilor celor mici, cu respectarea demnității acestora.

După prezentare, a urmat o scurtă dezbateră, în care participanții au avut ocazia de a pune întrebări și de a exemplifica, pe baza propriei experiențe de părinte, soluțiile educative adoptate, cu referire și la disciplina școlară ori la echilibrul dintre pedepse și recompense.

**Silvia Iorgulescu**

## NOTE, CRONICI, RECENZII

### RAPORT PRIVIND LEGISLAȚIA EUROPEANĂ ÎN DOMENIUL EGALITĂȚII DE GEN ȘI AL DISCRIMINĂRII INTERSECTORIALE

Rețeaua europeană a experților juridici în egalitatea de gen și nediscriminare a publicat Raportul Sandrei Freeman privind legislația europeană în domeniul egalității de gen și al discriminării intersectoriale.

În Raport se menționează faptul că discriminarea poate avea motive multiple, iar cele mai dezavantajate grupuri supuse riscului discriminării în statele membre ale Uniunii Europene sunt în special femeile aparținând minorităților etnice, dar și femeile de culoare, femeile vârstnice sau cele cu dizabilități.

Atunci când discriminarea apare din mai multe motive există diferite forme de conceptualizare a acesteia. Acești termeni sunt deseori folosiți unul în locul celuilalt, fără a se ține cont de subtila diferență de nuanță dintre ei. Potrivit autoarei Raportului „*discriminarea multiplă, discriminarea cumulativă, discriminarea compusă, discriminarea combinată, discriminarea intersectorială* sunt termeni care au stârnit multe dezbateri cu privire la folosirea lor corectă, deoarece sunt de multe ori vehiculați în mod interșanjabil, fără a se ține cont de semnificația fiecăruia în parte”. Așa cum precizează autoarea nu există în sistemele juridice o terminologie consacrată cu privire la discriminare. Astfel, atunci când se face referire la discriminarea suferită de o persoană din mai multe motive cu ocazii diferite în raport este folosit termenul de *discriminare multiplă secvențială*. Atunci când o persoană este discriminată o singură dată, dar în moduri diferite – de exemplu o femeie lesbiană care a fost hărțuită atât pentru faptul că este femeie cât și pentru cel care face parte din comunitatea gay-, este vorba despre *discriminare cumulativă* și fiecare tip de discriminare poate fi dovedit în mod separat.

Termenul de *discriminare intersectorială* definește o discriminare sinergetică<sup>1</sup>, pe care

<sup>1</sup> Crenshaw, K. (1989), *Demarginalising the intersection of race and sex*, University of Chicago Legal Forum, p. 139.

autoarea raportului o exemplifică după cum urmează: de pildă femeile de culoare pot fi discriminate ca și femeile albe dar și ca bărbații de culoare. Deci ele au trecut prin experiențe de discriminare comune și cu femeile albe dar și cu bărbații de culoare. Dar în timp ce femeile albe pot fi discriminate pe motive de sex, ele pot fi la rândul lor rasiste exercitând o formă de discriminare asupra femeilor de culoare. Bărbații de culoare se pot confrunta cu atitudini rasiste dar pot și ei discrimina la rândul lor femeile prin atitudini sexiste. Discriminarea intersectorială este cea mai greu de monitorizat, deoarece statisticile naționale ale statelor membre nu conțin date dezagregate pe sex și rasă, nici pe tipul de minoritate etnică sau pe categoria persoanelor cu dizabilități.

În capitolul 2 al Raportului sunt analizate lacunele existente în legislația privind discriminarea mai cu seamă când se ia în considerare doar un motiv al discriminării în detrimentul altor motive care au cauzat manifestarea discriminării. O persoană descriminată pe motive de vârstă, sex, orientare sexuală sau convingeri poate fi descriminată și pe motiv de dizabilitate. Prin noțiunea de discriminare intersectorială se încearcă identificarea tuturor prejudiciilor pe care le-a suferit persoana abuzată, pentru a putea determina în mod judicios reparațiile ce i se cuvin. Se ajunge astfel la concluzia că discriminarea nu este un fenomen simetric, ci operează prin crearea sau întreținerea dominației unora asupra celorlalți. Aceste relații de putere funcționează în mod stratificat, atât pe verticală cât și pe diagonală. În exemplul cu femeile de culoare, bărbații de culoare se află în poziție de putere față de acestea datorită sexului lor dar nu datorită rasei lor. Femeile albe sunt pe poziții de putere în ceea ce privește rasa lor dar nu și sexul. Totodată minoritățile etnice dintr-o anumită țară pot reprezenta majoritatea în altă țară. Sandra Freeman argumentează că structurile dominării sunt extrem de complexe și nu se pot transpune ușor într-un model unic. Pe de altă parte

teoreticienii intersecționalității s-au confruntat cu o serie de dileme, mai cu seamă pentru că primele abordări în acest domeniu se axau limitat pe crearea de noi grupuri specifice, precum: femei imigrante, femei de culoare victime ale violenței, ceea ce a ridicat problema folosirii și reconfigurării acestor categorii în cadrul legislativ. Teoreticienii recentii se axează mai mult pe structurile de putere și excludere și mai puțin pe grupuri sau identități, subliniind relația dintre dominare și subordonare.

Folosind termenul de *intersecționalitate structurală*, autoarea raportului susține că legislația în domeniul discriminării ar trebui să se concentreze pe realitățile de putere pentru a determina cine și cum trebuie protejat. La rândul ei și puterea este exercitată în mod stratificat vertical și diagonal. Din această prismă trebuie abordate nedreptățile suferite de către cei care se află la confluența tuturor acestor tipuri de relații putere versus discriminat. Este foarte important, subliniază autoarea să nu fixăm granițe fixe între grupurile discriminate pentru că riscăm să creăm impresia că în cadrul unui anumit grup toți sunt la fel. Referirile la motivul discriminării trebuie mai degrabă să descrie diferitele relații de putere decât să încerce crearea și categorisirea de noi subgrupuri. Motivele discriminării sunt extrem de importante și ele sunt bine clarificate de către legislația internațională în domeniul drepturilor omului și de Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. Dar pentru a include o analiză intersectorială în legislația privind discriminarea, autoarea susține că trebuie depășită concepția conform căreia toți cei care aparțin unui anumit grup trebuie tratați deopotrivă la fel. Ea susține în Raport că o concepție corectă a egalității ar trebui să conțină patru dimensiuni: nevoia de redresare a situației de dezavantaj în care se află persoana discriminată, stoparea proliferării imaginilor degradante, stereotipe, a prejudecăților și violenței, încurajarea participării, înțelegerea diversității și schimbarea structurilor discriminării.

Raportul explorează contextul social în care apare discriminarea intersectorială în Uniunea Europeană. Fără a se pretinde exhaustiv, capitolul 3 analizează situația femeilor din comunități etnice dezavantajate, în special cea a femeilor de etnie romă, în încercarea de a arăta că femeile

din aceste comunități suferă o discriminare intersectorială sub toate cele patru dimensiuni menționate mai sus.

De asemenea, se subliniază în Raport faptul că munca domestică reprezintă un aspect complex al discriminării intersectoriale.

Capitolul 4 prezintă modalitățile prin care statele europene abordează discriminarea multiplă și discriminarea intersectorială. Analiza din acest capitol are ca punct de plecare răspunsuri ale experților din toate statele membre UE, din țările candidate la aderare (Muntenegro, fosta republică Iugoslavă a Macedoniei, Serbia și Turcia) dar și din Liechtenstein, Islanda și Norvegia. 13 dintre țările care au răspuns sondajului au făcut referire la discriminarea multiplă, dar fără a o defini în mod explicit. Doar Serbia face referire la *discriminare intersectorială* în timp ce o serie de țări specifică faptul că discriminarea multiplă este o formă severă și agravantă a discriminării. În 20 dintre țările respondente discriminarea multiplă nu este menționată explicit în legislația națională. De asemenea, experții naționali raportează foarte puține cazuri de discriminare multiplă în jurisprudență, indiferent dacă statul respectiv are sau nu o prevedere explicită pentru aceasta. Unii dintre experți au precizat că au existat cazuri în care tribunalele au abordat problema discriminării multiple sau pe cea a discriminării intersectoriale fără a folosi în mod necesar acești termeni.

Caracterul ad-hoc al jurisprudenței, evidențiază după părerea autoarei faptul că pentru a avea o jurisprudență coerentă în domeniu, este important să se realizeze strategii specifice privind litigiile care să vizeze formularea unor argumente adecvate în fața instanțelor, pentru a se putea stabili principii clare și încadrări ale tipului de discriminare.

Mai multă atenție a fost acordată discriminării multiple de către organismele de promovare a egalității sau de către instituțiile echivalente ale acestora de pe teritoriul statelor incluse în acest raport. Acest lucru este deosebit de important în ceea ce privește cercetarea și informarea cu privire la discriminare diseminate de către aceste organisme. Există, de asemenea, mai multe date de la organismele de promovare a egalității decât de la instanțe cu privire la numărul plângerilor legate de mai multe motive de discriminare.

Pozițiile sau hotărârile unora dintre organismele de promovare a egalității în privința unor dispute individuale arată recunoașterea discriminării multiple, dar măsura în care se poate aborda pe deplin discriminarea multiplă ar putea depinde de la caz la caz de situația existenței unui singur organism de promovare a egalității sau a instituției de tip ombudsman într-un stat, față de existența mai multor organisme diferite în alt stat.

Autoarea consideră că legislația antidiscriminare actuală a UE include o abordare intersectorială, dar prezintă obstacole structurale grave pentru plângerile privind discriminarea intersectorială. Există patru motive interdependente pentru acest lucru. În primul rând, motivele discriminării sunt diferite în diverse acte legislative, în al doilea rând, diversele directive au scopuri diferite; în al treilea rând, justificarea, apărarea și excepțiile sunt încadrate diferit pentru diverse și diferite motive și, în al patrulea rând, nu există domeniu de aplicare pentru extinderea motivelor enumerate fără modificări legislative. La aceasta se adaugă problema necesității de a găsi un comparator adecvat. Toate aceste patru motive sunt analizate amplu în capitolul 5.

De asemenea, Raportul analizează modul în care sunt abordate experiențele de discriminare intersectorială în legislația europeană și ce căi ar fi de urmat pe viitor. Este evidențiată ideea că și în cazul unui singur motiv de discriminare, pot fi abordate aspecte intersectoriale. De exemplu o femeie este discriminată pentru că aparține unei minorități etnice, dar ea poate fi supusă discriminării și din simplul motiv că este femeie, deci avem de a face cu discriminare sub mai multe aspecte.

Măsura în care jursiprudența reflectă discriminarea intersectorială este analizată în capitolul 7. Sunt evaluate mai multe hotărâri prin care Curtea de Justiție a Uniunii Europene a încorporat perspectiva intersectorială a discriminării, felul în care partea vătămată a descris și a încadrat cazul respectiv de discriminare, precum și măsura în care Curtea a fost receptivă la o astfel de încadrare. Sunt analizate și o serie de situații

de discriminare ale unor femei vârstnice, în cazul cărora discriminarea pe motive de vârstă înaintată se intersectează cu discriminarea pe motive de gen. Se evidențiază faptul că pentru o abordare intersectorială a discriminării atât cel care formulează plângerea cât și Curtea trebuie să fie mai deschiși în recunoașterea și argumentarea relațiilor de putere care interacționează pe verticală, pe diagonală, dar și în mod stratificat, astfel încât cei mai dezavantajați să poată fi și cei mai protejați.

În capitolul 8 se argumentează de ce sunt necesare măsuri proactive și care sunt problemele cu care se confruntă cei care le elaborează. Este analizată baza legală pentru modalități de integrare a dimensiunii discriminării sub toate aspectele ei în legislația europeană și sunt enumerate câteva exemple de astfel de acțiuni și de bune practici.

În încheierea Raportului se reiterează că este posibilă integrarea perspectivelor de intersectorialitate fără a necesita noi modificări legislative deși ar fi de mare ajutor armonizarea domeniului de aplicare cu domeniul de acoperire al directivelor. Primul pas ar fi să se genereze o mai mare conștientizare și sensibilizare cu privire la modurile în care se intersectează diferite forme de discriminare asupra oamenilor în diverse contexte. Aceasta presupune ca organismele de promovare a egalității și alte organizații ale societății civile să acorde o atenție sporită și să monitorizeze formele de discriminare intersectorială, dar și să întreprindă campanii de conștientizare cu privire la acestea. În unele state membre există exemple de bune practici în acest domeniu.

Sandra Freeman își exprimă speranța că, la nivelul UE, politicile de incluziune socială și planurile strategice viitoare vor include mai activ strategii bazate pe analiza discriminării intersectoriale, cu toate nuanțele și aspectele ei complexe și nu doar pe a discriminării din motive singulare, conceptualizată și încadrată adesea schematic sau unilateral, fără a se analiza fenomenul în toată amploarea sa.

**Daniela Albu**